

АНОТАЦІЯ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва дисципліни / освітнього компонента	«Стохастичне моделювання»
Освітня програма	«Комп'ютерні науки» (бакалаврат)
Компонент освітньої програми	Вибірковий
Загальна кількість кредитів та кількість годин для вивчення дисципліни	3,0 кредити / 90 годин
Вид підсумкового контролю	залік
Мова викладання	українська
Викладач	Петрівський Ярослав Борисович, докт. тех. наук, професор, професор кафедри інформаційних технологій та моделювання
CV викладача на сайті кафедри	https://kitm.rshu.edu.ua/
E-mail викладача	yaroslav.petrivskyi@rshu.edu.ua
Консультації	Згідно з графіком консультацій

МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Навчальна дисципліна «Стохастичне моделювання» належить до вибіркового компонента циклу професійної підготовки для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 122 Комп'ютерні науки. Вона вивчається у 5 семестрі після освоєння таких курсів: «Математичний аналіз», «Лінійна алгебра і аналітична геометрія», «Диференціальні рівняння», «Теорія ймовірності, ймовірнісні процеси та математична статистика».

Освітній компонент присвячений вивченню методів побудови та аналізу моделей, що враховують випадковість, невизначеність і ймовірнісні процеси. Він органічно поєднується з методами оптимізації та дослідження операцій, забезпечуючи формування знань, умінь і навичок при роботі з ймовірнісними моделями. Предмет формує у здобувачів вищої освіти системне уявлення про стохастичні підходи моделювання випадкових процесів і невизначеностей як важливу складову сучасних комп'ютерних наук, поєднуючи математичну теорію з алгоритмічними і програмними реалізаціями та вводячи їх у ширшу парадигму м'яких обчислень.

Стохастичне моделювання є ключовим інструментом у багатьох галузях знань: аналіз ризиків і прогнозування; моделювання складних систем із невизначеністю; оптимізація процесів у присутності випадкових факторів; дослідження операцій та прийняття рішень.

Мета викладання дисципліни: формування у здобувачів вищої освіти здатності системно мислити, проводити аналіз, моделювання та дослідження у світі невизначеностей, розуміти зміст і керувати випадковими процесами для створення ефективних інтелектуальних систем, здатних працювати в реальних швидко змінюваних умовах, що характеризуються складністю, невизначеністю, ризиком.

Цілі та завдання дисципліни:

- ознайомлення з базовими поняттями та визначальними принципами стохастичного моделювання;
- вивчення та оволодіння методами побудови ймовірнісних моделей;
- формування навичок аналізу випадкових процесів та їх характеристик;

- ознайомлення з методами моделювання систем із невизначеністю;
- розроблення алгоритмів стохастичних моделей;
- розвивання навичок програмної реалізації стохастичних моделей;
- дослідження прикладних задач оптимізації та прогнозування.

Очікувані результати навчання:

- **знання та розуміння:** принципи стохастичного моделювання; методи аналізу випадкових процесів; концепції ймовірнісних моделей;
- **уміння та навички:** побудова й аналіз стохастичних моделей; програмна реалізація; використання чисельних методів;
- **компетентності:** здатність застосовувати стохастичні моделі для аналізу й оптимізації систем; критична оцінка їх ефективності.

Студенти мають знати:

- основні поняття стохастичного моделювання;
- методи побудови ймовірнісних моделей;
- характеристики випадкових процесів;
- чисельні методи аналізу стохастичних систем;
- принципи моделювання невизначеності.

Студенти мають уміти:

- будувати й аналізувати стохастичні моделі;
- застосовувати чисельні методи для моделювання;
- програмно реалізувати моделі;
- аналізувати результати моделювання;
- використовувати стохастичні підходи для оптимізації й прогнозування.

ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Основи стохастичного моделювання. Поняття стохастичного моделювання. Випадковість і невизначеність у системах. Ймовірнісні моделі як інструмент аналізу. Стохастичні підходи в комп'ютерних науках. Зв'язок із дослідженням операцій.

Тема 2. Випадкові величини та їх моделювання. Дискретні й неперервні випадкові величини. Закони розподілу ймовірностей. Генерація випадкових чисел. Моделювання розподілів у програмних середовищах. Практичні аспекти використання випадкових величин.

Тема 3. Стохастичні процеси. Поняття стохастичного процесу. Марковські процеси. Ланцюги Маркова. Пуассонівські процеси. Аналіз характеристик стохастичних процесів.

Тема 4. Імітаційне моделювання випадкових систем. Основи імітаційного моделювання. Методи Монте-Карло. Моделювання систем із невизначеністю. Аналіз результатів імітаційних експериментів. Практичні приклади імітаційного моделювання.

Тема 5. Стохастичні моделі в оптимізації. Стохастичні задачі оптимізації. Методи випадкового пошуку. Стохастичні градієнтні методи. Моделювання ризиків у оптимізації. Застосування в дослідженні операцій.

Тема 6. Стохастичні моделі в прогнозуванні. Стохастичні моделі часових рядів. ARIMA-моделі. Моделювання випадкових шумів. Прогнозування з невизначеністю. Практичні аспекти прогнозування.

Тема 7. Програмна реалізація стохастичних моделей. Алгоритми генерації випадкових чисел. Реалізація стохастичних процесів. Використання чисельних методів. Програмні бібліотеки для моделювання. Інтеграція стохастичних моделей у проекти.

Тема 8. Стохастичне моделювання та м'які обчислення. Стохастичні методи як складова м'яких обчислень. Поєднання стохастичних моделей із нечіткою логікою. Стохастичні нейронні мережі. Ймовірнісні підходи в інтелектуальних системах. Перспективи розвитку стохастичного моделювання.